

Sygn. akt III AUa 157/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 czerwca 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Białecka (spr.)
Sędziowie:	SSA Jolanta Hawryszko SSO del. Gabriela Horodnicka - Stelmaszczuk
Protokolant:	St. sekr. sąd. Edyta Rakowska

po rozpoznaniu w dniu 7 czerwca 2018 r. w Szczecinie

sprawy Banku (...) spółki akcyjnej w W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o zwrot bezpodstawnie wypłaconego świadczenia

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 4 stycznia 2017 r. sygn. akt VI U 736/16

1. oddała apelację,
2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. na rzecz Banku (...) spółki akcyjnej w W. kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

SSA Jolanta Hawryszko SSA Barbara Białecka SSO Gabriela Horodnicka

- Stelmaszczuk

Sygn. akt III AUa 157/17

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 10 czerwca 2016 r., znak: (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. zobowiązał Bank (...) S.A. w W. do zwrotu kwoty 841,28 zł. W uzasadnieniu decyzji wskazano, że na konto B. Z. prowadzone w Banku (...) zostało przekazane świadczenie należne za marzec 2016 r. B. Z. zmarł 21 lutego 2016 r., stąd świadczenie przekazane na jego konto w marcu 2016 r. winno zostać zwrócone przez Bank organowi rentowemu na zasadzie przepisu art. 138a ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Bank (...) S.A. w W. odwołał się od tej decyzji, wnosząc o jej zmianę i orzeczenie o braku obowiązku zwrotu kwoty wskazanej w zaskarżonej decyzji. Wniesiono także o zasądzenie na rzecz Banku od organu rentowego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego. W uzasadnieniu skarżący podniósł, że przepis art.138a ustawy emerytalno-rentowej nie może stanowić podstawy zwrotu przedmiotowej kwoty. Taką podstawę może bowiem stanowić jedynie przepis art. 55 ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo bankowe. W niniejszej sprawie wypłacono z konta zmarłego środki pieniężne, których zwrotu żąda ZUS, Komornikowi Sądowemu przy Sądzie Rejonowym Szczecin Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie (w kwocie 794,70 zł) na mocy zajęcia dokonanego wcześniej w ramach egzekucji prowadzonej przeciwko zmarłemu. Środki te przekazano Komornikowi zanim organ rentowy powiadomił Bank o śmierci świadczeniobiorcy, stąd na mocy przepisu art. 55 ust. 3 Prawa bankowego skarżący jest zwolniony z obowiązku zwrotu przekazanej w ten sposób kwoty.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania i zasądzenie od skarżącego kosztów zastępstwa procesowego. W uzasadnieniu odwołania powołano się na przepis art. 55 ust. 1 pkt 2 Prawa bankowego jako podstawę materialną żądania, natomiast na przepis art. 138a ustawy FUS jako podstawę prawną do wydania zaskarżonej decyzji. Podniesiono jednocześnie, że Komornik nie należy do kategorii podmiotów wymienionych w art. 55 ust. 3 Prawa bankowego.

Wyrokiem z dnia 4 stycznia 2017 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że stwierdził, iż Bank (...) S.A. w W. nie ma obowiązku zwrotu kwoty 841,28 zł wypłaconej z konta zmarłego ubezpieczonego B. Z. (pkt I) oraz zasądził od organu rentowego na rzecz Banku (...) S.A. w W. kwotę 360 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt II).

Sąd I instancji oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych.

B. Z., który zmarł w dniu 21 lutego 2016 r., był uprawniony do emerytury, którą wypłacał mu organ rentowy – Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. na rachunek bankowy o nr (...), prowadzony w Banku (...) S.A. w W..

Organ rentowy przekazał – w terminie do 5 marca 2016 r. – na wymienione konto zmarłego B. Z., tytułem świadczenia za marzec 2016 r., kwotę 841,28 zł. Rachunek bankowy zmarłego świadczeniobiorcy został wcześniej zajęty przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym Szczecin Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie w ramach postępowania egzekucyjnego prowadzonego w sprawie o sygn. akt Km 5268/10, na rzecz wierzyciela – Ubezpieczeniowego (...). W dniu 4 marca 2016 r. Bank (...) przekazał na rzecz Komornika kwotę 794,70 złotych.

Organ rentowy pismem z dnia 21 marca 2016 r. wezwał Bank (...) do zwrotu świadczenia zmarłego B. Z. przekazanego na rachunek w banku w kwocie 841,28 zł. Pismo to wpłynęło do Banku w dniu 30 marca 2016 r. Pismem z dnia 4 kwietnia 2016 r. Bank poinformował organ rentowy, że może zwrócić jedynie kwotę 44,57 zł, bowiem wcześniej przekazał na rzecz Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym Szczecin Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie w ramach zajęcia kwotę 794,70 zł. Organ rentowy, pomimo informacji udzielonej przez Bank i deklaracji przekazania kwoty 44,57 zł, zażądał przekazania kwoty 841,28 zł pod rygorem dochodzenia jej w trybie egzekucji administracyjnej.

Decyzją z dnia 10 czerwca 2016 r., znak: (...), organ rentowy, na podstawie przepisu art. 138a ustawy o emeryturach i rentach z FUS, zobowiązał Bank (...) S.A. w W. do zwrotu kwoty 841,28 zł.

Bank pismem z dnia 1 lipca 2016 r. ponownie poinformował organ rentowy, że nie może zwrócić całej żądanej kwoty, bowiem 794,70 zł przelał wcześniej na konto Komornika, jednocześnie poproszono „o przesłanie instrukcji dotyczących środków pozostałych na rachunku zmarłego świadczeniobiorcy” w kwocie 44,57 zł.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy uznał odwołanie za uzasadnione, wskazując na wstępie, że stan faktyczny w niniejszej sprawie był w całości bezsporny pomiędzy stronami co wynika z treści ich pism procesowych. Przedmiotem sporu była natomiast kwestia istnienia podstaw prawnych do żądania zwrotu przez Bank na rzecz organu rentowego całej żądanej kwoty, tj. 841,28 zł.

Sąd I instancji podniósł, iż zgodnie z treścią przepisu art. 138a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 748; dalej: FUS), podmiot prowadzący rachunek płatniczy oraz bank i spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa prowadzące rachunek inny niż płatniczy, a także wydawca instrumentu płatniczego są obowiązani zwrócić Zakładowi kwoty świadczeń przekazane na ten rachunek albo instrument płatniczy, za miesiące następujące po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy; przepis art. 144 ust. 1 stosuje się odpowiednio. Przepis art. 138a FUS (jak słusznie zauważył to także pełnomocnik ZUS) nie stanowi jednak samodzielnej podstawy do żądania takiego zwrotu, bowiem istnieje przepis szczególny, który przedmiotową kwestię reguluje w sposób częściowo odmienny. Zgodnie bowiem z treścią przepisu art. 55 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (tj. Dz.U. 2016 poz. 1988), rzeczywiście, w przypadku śmierci posiadacza rachunku oszczędnościowego, rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego lub rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej bank jest obowiązany wypłacić z tych rachunków kwotę równą wpłatom na rachunki dokonanych przez organ wypłacający świadczenie

z ubezpieczenia lub zabezpieczenia społecznego, które nie przysługiwały za okres po śmierci posiadacza rachunku, wskazaną we wniosku organu wypłacającego to świadczenie lub uposażenie, skierowanym do banku wraz z podaniem numerów rachunków, na które dokonano wpłat. (ust.1 pkt. 2). Przy czym, bank jest zwolniony od wypłaty pełnej lub częściowej kwoty, o której mowa w ust. 1 pkt 2, jeżeli przed otrzymaniem wniosku organu wypłacającego świadczenie lub uposażenie dokonał z tych rachunków wypłat innym uprawnionym osobom, które to wypłaty nie pozwalają zrealizować wniosku w całości lub części, oraz w terminie 30 dni od otrzymania wniosku poinformuje o tym ten organ, wraz ze wskazaniem osób, które pobrały wypłaty (ust. 3).

Zdaniem organu rentowego obowiązkiem skarżącego Banku była wypłata całości kwoty przekazanej na rachunek zmarłego, tj. 841,28 zł (organ rentowy nie godził się na przekazanie kwoty wskazanej przez Bank, tj. 44,57 zł pozostałej na rachunku), bowiem Komornik prowadzący egzekucję przeciwko zmarłemu świadczeniobiorcy nie należy do kręgu podmiotów wskazanych w art. 55 ust. 3 Prawa bankowego.

W ocenie Sądu Okręgowego, stanowisko organu rentowego jest błędne. Organ egzekucyjny, jakim jest Komornik Sądowy prowadzący egzekucję przeciwko dłużnikowi (w tym przypadku świadczeniobiorcy) na wniosek wierzyciela i w oparciu o przedstawiony mu prawidłowy tytuł wykonawczy (co nie było w żaden sposób kwestionowane), jest uprawniony do dokonania zajęcia rachunku bankowego. Po skutecznym dokonaniu takiego zajęcia, na Banku prowadzącym rachunek ciąży obowiązek niezwłocznego przekazywania wpływających na niego kwot na rzecz organu egzekucyjnego (art. 889 §1 k.p.c.). Innymi słowy, organ egzekucyjny z pewnością należy do kręgu podmiotów uprawnionych do otrzymywania wypłat z rachunku dłużnika prowadzonego przez jego bank. W konsekwencji, skoro Bank wywiązał się ze swojego obowiązku wynikającego z zajęcia rachunku bankowego dłużnika i przelał zajętą kwotę na rzecz organu egzekucyjnego jeszcze przed uzyskaniem informacji na temat śmierci dłużnika, to jest on w tym zakresie zwolniony z obowiązku zwrotu tej kwoty na rzecz organu rentowego – art. 55 ust. 3 Prawa bankowego.

Na marginesie Sąd I instancji podniósł, że organ rentowy w każdym czasie może uzyskać od Banku przelew kwoty 44,57 zł (pozostałej na rachunku zmarłego świadczeniobiorcy po dokonaniu przelewu na konto organu egzekucyjnego), o ile o taką wypłatę się zwróci (co skarżący deklarował jeszcze przed przekazaniem sprawy do Sądu, jak i w odpowiedzi na odwołanie). Nadto, w związku z zarzutem zawartym

w odpowiedzi na odwołanie, Sąd orzekający wskazał, że zbędnym było badanie

w niniejszej sprawie czy i kiedy organ egzekucyjny – Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym Szczecin Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie uzyskał wiedzę na temat śmierci dłużnika – świadczeniobiorcy, albowiem kwestię tę organ rentowy winien samodzielnie wyjaśnić w ramach postępowania egzekucyjnego prowadzonego przeciwko zmarłemu (organ rentowy zwracał się do Komornika w piśmie z dnia 21 marca 2016 r. – k. 258 pliku IV akt ZUS, o zwrot jedynie 153,50 zł przekazanej w ramach zajęcia już po śmierci dłużnika, a po informacji z Banku nie zażądał zwrotu także kwoty przekazanej Komornikowi przez Bank).

W konsekwencji powyższego, orzeczono jak w pkt. I sentencji, w oparciu

o treść przepisów art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. Orzeczenie zawarte w pkt. II wyroku oparto

o treść przepisu art. 98 i nast. k.p.c. w zw. z § 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. 2016, poz.1804).

Z rozstrzygnięciem Sądu Okręgowego w całości nie zgodził się organ rentowy, który w wywiedzionej apelacji zarzucił mu błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia mających wpływ na treść orzeczenia a polegający na przyjęciu, że komornik jest inną osobą uprawnioną w rozumieniu art. 55 ust. 3 ustawy Prawo bankowe, a w konsekwencji przyjęcie, że odwołujący nie jest zobowiązany do zwrotu świadczenia po zmarłym B. Z..

Wskazując na powyższe, skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie odwołania w całości oraz zasądzenie na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

W odpowiedzi na apelację Bank (...) S.A. w W. wniósł o jej oddalenie w całości oraz zasądzenie na rzecz Banku kosztów postępowania przed Sądem Apelacyjnym, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego nie zasługiwała na uwzględnienie.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, rozstrzygnięcie Sądu I instancji jest prawidłowe. Sąd Okręgowy właściwie przeprowadził postępowanie dowodowe oraz dokonał trafnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, w konsekwencji prawidłowo ustalając stan faktyczny sprawy. Sąd Odwoławczy podzielił ustalenia i rozważania prawne Sądu I instancji, rezygnując jednocześnie z ich ponownego szczegółowego przytaczania (tak też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 listopada 1998 r., sygn. I PKN 339/98).

Zgodnie z art. 138a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1383) bank i spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa są zobowiązane zwrócić ZUS kwoty świadczeń przekazane na rachunek w banku lub kasie za miesiące następujące po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy. Zasada ta została powtórzona w art. 55 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1876), który stanowi, że w przypadku śmierci posiadacza rachunku oszczędnościowego, oszczędnościowo-rozliczeniowego lub terminowej lokaty oszczędnościowej bank jest obowiązany wypłacić z tych rachunków kwotę równą wpłatom na nie dokonanych przez organ wypłacający świadczenie z ubezpieczenia lub zabezpieczenia społecznego albo uposażenie w stanie spoczynku, które nie przysługiwały za okres po śmierci posiadacza rachunku, wskazaną we wniosku organu wypłacającego to świadczenie, skierowanym do banku.

Stosownie jednak do treści art. 55 ust. 3 Prawa bankowego bank jest zwolniony od wypłaty pełnej lub częściowej kwoty wskazanej powyżej, jeżeli przed otrzymaniem wniosku organu wypłacającego świadczenie dokonał z tych rachunków wypłat innym osobom uprawnionym, które to wypłaty nie pozwalają zrealizować wniosku w całości lub części oraz w terminie 30 dni od otrzymania wniosku poinformuje o tym ten organ wraz ze wskazaniem osób, które pobrały wypłaty. Przepis ten stanowi wyjątek od reguły, stąd też musi być interpretowany ściśle. Do zwolnienia banku z obowiązku zwrotu wpłaconego świadczenia niezbędne jest wskazanie podmiotu, na rzecz którego dokonano wypłaty z rachunku zmarłego przed otrzymaniem wniosku ZUS o zwrot należności (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 21 maja 2008 r. III AUa 1580/07, LEX nr 491114).

Nadto zauważyć należy, iż stosownie do treści art. 889 i n. k.p.c. bank, który otrzymał zawiadomienie o zajęciu wierzytelności z rachunku bankowego, ma nie tylko prawo, ale i bezwzględny obowiązek niezwłocznie przekazać zajętą wierzytelność organowi egzekucyjnemu. W szczególności podkreślenia wymaga, że art. 889 § 1 pkt 1 k.p.c. pozwala na stwierdzenie, iż w następstwie dokonanego zajęcia utracił uprawnienia posiadacz rachunku, a – w zakresie w tym przepisie wskazanym – przeniesione one zostały na komornika. Bez jego zgody bank nie może dokonywać wypłat z rachunku do wysokości zajętej wierzytelności. Nadto powołany przepis nakłada na bank obowiązek bezzwłocznego przekazania zajętej kwoty na pokrycie należności, a w razie stwierdzenia istnienia przeszkody uniemożliwiającej

zrealizowanie tego obowiązku – zawiadomienie o niej komornika w terminie 7 dni (T. Żyżnowski, Komentarz do art. 889 Kodeksu postępowania cywilnego [w:] H. Dolecki Henryk (red.), T. Wiśniewski Tadeusz (red.), H. Ciepla, D. Zawistowski, T. Żyżnowski, LEX, 2014, nr 171106). Wobec powyższego oczywistym jest, że prowadzący egzekucję komornik jest osobą uprawnioną do otrzymania wypłaty z zajętego rachunku w rozumieniu art. 55 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe. Sąd Apelacyjny podziela przy tym stanowisko odwołującego się, że przedstawiony przez organ rentowy pogląd jakoby osobami uprawnionymi do otrzymania wypłaty z rachunku w rozumieniu art. 55 ust. 3 ustawy Prawo bankowe były tylko te wymienione w art. 56 tej ustawy, nie znajduje uzasadnienia w treści obowiązujących przepisów. W konsekwencji stwierdzić należy, że w niniejszej sprawie brak było podstaw do wstrzymania przez bank realizacji przelewu na rzecz komornika sądowego prowadzącego postępowanie egzekucyjne pod sygnaturą KM 5268/10, który dokonał pismem z dnia 1 grudnia 2014 r. zajęcia wierzytelności z rachunku prowadzonego dla B. Z..

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację organu rentowego jako bezzasadną.

O kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik postępowania, na podstawie art. 98 § 1

i § 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c., ustalając ich wysokość w oparciu o § 9 ust. 2 w związku z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. (w brzmieniu obowiązującym od dnia 27 października 2016 r., tj. od dnia wejścia w życie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych – Dz.U. 2016, poz. 1667).